

Ludmila PATLANJOGLU

„Richard III” și crucea ne-iubirii

Motto: „Cel ce rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu și Dumnezeu rămâne pentru el.”

Ioan, 4, 16

Pentru Mihai Măniuțiu, teatrul e „o sărbătoare trăită în planul realului, nu al imaginarii”, se fundamentează „pe tensiuni erotice între cei care îl fac”. Astfel, actorul poate să devină – declară regizorul – și „un terapeut” pentru spectator, prin „energiile imprevizibile, multiplele posibilități de sublimare” pe care le presupune o **relație erotică**. Prin întâlnirea cu Shakespeare și câțiva actori-fetiș, carismatici, ca Miriam Cuibus, Gina Patrichi, Anton Tauf, Marcel Lureș, în spectacole antologice precum *Îmblânzirea scorpiei*, *Antoniou și Cleopatra*, *Richard III*, *Richard II*, Măniuțiu trăiește plenar, cu intensitate, erotica relație cu teatrul.

Richard III oferă o originală exegeză asupra universului shakespearian, ilustrând poetica regizorului, susținută prin spectacole și cărți. Montarea-capodoperă a Teatrului „Odeon” are un fior de oroare sacră. Un hău negru (decoruri: Constantin Ciubotariu), irizat de lumină și sfâșiat violent de focul torțelor, creează o atmosferă ireală. Guarzii, în costume de samurai somptuoase (modelul regizorului este filmul lui Kurosawa *Tronul însângerat*), curteni îmbrăcați în veșminte bogate, în culori sângerii și aurii (realizate de Doina Levintza), compun rafinate basoreliefuri umane. Muzica lui Marius Popp le exacerbează pulsațiile interioare. Se creează un mediu al tensiunilor paroxistice, în care tronează seducătorul *Richard*–Marcel Lureș. O siluetă ca o flacăra coborâtă parcă dintr-o pictură de El Greco. Fața, glasul, mișcările suple de felină traduc uimirea, dezgustul, cruzimea, violența, durerea, revolta, disperarea, resemnarea mută.

Marcel Lureș carnalizează actorul pe scena istoriei. „Boala imaginii, care-i boala histrionului”, cum notează regizorul în volumul *Redescoperirea actorului*, se acutizează în acest decor hiperbolic. Richard, cel „în strâmbă alcătuire zămislit și jefuit la chip de firea hoată”, devenit cabotin, va practica „exhibiționismul delirant”. Demonizează lumea prin joc, în patima travestiurilor – ucide, țese intrigi, înlătură tot ce-i stă în cale. O face cu ură rece sau cu plăcere estetică. Libertatea sa este absolută, pentru că nu iubește pe nimeni. Își sărută victimele cu inocență, jucându-se cu cadavrele lor. E un mod de a-și forța absurdul vieții, de a-și provoca destinul tragic, care l-a privat de dragoste și putere. Sadismul are și un fond ontologic. Mihai Măniuțiu sugerează că nefericirea lui Richard e un semn al păcatului original, prin care s-a trecut de la *antropos* la *andros*, apoi la cădere, odată cu aflarea Binelui și a Răului. Eroul este frustrat de jumătatea pierdută. O imagine laitmotiv ilustrează această latență atavică a naturii sale. Omul-Lup (întruchipat remarcabil de Marius Stănescu), un personaj inventat de Măniuțiu ca alter-ego al lui Richard, încarnează nu numai pomiri ancestrale ale instinctualului din om. Când își dă jos masca, are chip de femeie.

Jocul preferat al lui Richard cu prietenul său de comploturi, *Buckingham* (Radu Amzulescu), este cel cu merele, pe care le mănâncă împreună, cu o voluptate senzuală. Mușcând din fructul oprit, Richard alege, și devine o personificare a Răului luciferic. El va face ravagii, contaminându-i simultan – dinăuntru și din afară – pe cei din jur. „Morbul Gloucester” exercită asupra lor o dominație tiranică. În imperiul de crimă și sânge, ei trăiesc stări de agonie și extaz. Simt atracție și repulsie. Asistăm la felul cum Raiul pe care îl au înăuntru se transformă în lad.

Pe Richard, Narcis diabolic, vanitatea histrionică îl goleşte curând, îl face să își vadă vidul interior. Îl face să își simtă „embrionul original”, de „țărăna și spută”. Are revelația că, pentru a supraviețui pe scena vieții, are nevoie, printre spectatorii săi, de o privire încărcată de har, adică de iubire. Și cum nu o mai află nici în el însuși, își acceptă moartea: „*Pieri-voi, căci nu mă iubește nimeni! / Și dacă mor, nu mă va plânge nimeni! / Și de ce-ar plânge dacă nici eu / În mine, pentru mine n-aflu milă?*”

Richard III, în viziunea lui Măniuțiu/lureș, este un recviem al ființei umane în care omul-Dumnezeu se înfruntă cu Dumnezeu-om. În final, eroul este înfrânt de marile păcate: mândria minții și mândria inimii. Hulind numele Domnului și alergând după slava deșartă, nu reușește să ajungă la smerita cugetare. Se lasă copleșit de întristare și deznădejde.

În acest balet ucigaș care este spectacolul, în acest joc cu moartea, angajamentul psihologic al lui Marcel lureș-*Richard* este maxim. Energia iradiată este magnetică. Regizorul vizează un impact al personajului cu publicul – nu numai cerebral, ci și emoțional și visceral. Forțând limitele, stabilind o relație de excepție cu rolul, Marcel lureș realizează o creație desăvârșită, care îl propulsează în categoria marilor actori shakespeareieni. În urma turneului în Marea Britanie, spectacolul a fost nominalizat pentru *Cea mai bună producție străină* în cadrul *Theatre Managers' Association Awards*. Apelativele din presă au fost la superlativ: „magnific”, „un triumf”, „un Richard antologic”.

Meditând la lucrul cu regizorul care i-a marcat tehnica și inspirația, desăvârșindu-i cariera artistică, Marcel lureș mărturisește: „... a însemnat un regim de forță, în care m-am antrenat extraordinar, având un jocheu extraordinar, care e Mihai Măniuțiu.”

La rândul său, analizând performanța de excepție a actorului său fetiș, regizorul notează: „Marcel lureș se dedică jocului cu fervoarea celui dispus să vadă în podiumul scenei și în aria lui de semnificații – nu copia, nu reproducerea sau oglinda unui fragment al lumii și al societății, ci unul dintre centrele lor autonome, generatoare de sens și energie.”

Și astfel, relația actor-personaj, stigmatizată de crucea ne-iubirii, devine expresia celui mai puternic erotism actor-regizor-spectator. Senzația după întâlnirea cu Măniuțiu-lureș este că substanța și energia lor vitale au ajuns în noi și am devenit altcineva. Ca într-o exorcizare.

Maria ZĂRNESCU

„Visul unei nopți de vară” Un triptic al artei poetice regizorale după 1989

Feerie cu zâne și spiriduși, piesă scrisă la comandă pentru o nuntă aristocratică, text cu aluzii politice, *joc al dragostei și al întâmplării*, investigație psihanalitică – sunt doar câteva dintre etichetele aplicate *Visului unei nopți de vară*. O piesă ca o piatră de încercare pentru orice regizor. Sau, în limbaj contemporan, un „must”... Aflat într-un neconținut balans cu realitatea, visul devine emblemă poetică. Granițele dintre lumi dispar – ca prin vrajă, ziua pare noapte la adăpostul pădurii, iar Binele se poate lesne